

ELEKTRICKÉ OBVODY

Elektrický proud v kovech
Magnetické pole elektrického proudu
Rozvětvený elektrický obvod

vypracovala: Mgr. Darina Březinová

Úvod

Prezentace slouží jako podpůrný materiál do vyučovacích hodin fyziky s tématem Elektrické obvody.

Je složena z textu – převážně textu, který si žáci zapisují do sešitu, z příkladů a otázek k procvičení učiva, z obrázků, schémat, animací, odkazů na články a videa týkající se tématu.

Svou skladbou doplňují přípravy do vyučovacích hodin, uvedených v závěrečné práci ČŽV – Elektrické obvody ve výuce fyziky na ZŠ.

Pozn.

Pro lepší orientaci je text, který si budou žáci zapisovat do sešitu, označen [modře](#).

Obsah

1. Elektrický proud v kovech
  - Sestavení elektrického obvodu
  - Elektrický proud a napětí
  - Vodiče elektrického proudu. Elektrické izolanty
  - Zahřívání vodiče při průchodu el. proudu
  - Tepelné elektrické spotřebiče
  - Pojistka

2. Magnetické pole elektrického proudu
  - Magnetické pole cívky s proudem
  - Jak můžeme měřit proud
  - Elektromagnet
  - Užití elektromagnetu
  - Elektrický zvonek

3. Rozvětvený elektrický obvod
  - Nerozvětvený a rozvětvený elektrický obvod
  - Bezpečné zacházení s elektrickým zařízením
  - První pomoc při úrazu elektrickým proudem

Elektrické obvody

- Jaký by byl život bez elektrického proudu, bez elektrických spotřebičů?

Představ si a popiš svůj běžný den od rána do večera bez elektrických spotřebičů.

Elektrický obvod

ELEKTRICKÝ OBVOD

Elektrickým obvodem rozumíme vodivé spojení několika elektrických součástí.

Aby elektrickým obvodem procházel elektrický proud, musí být splněny podmínky:

- **obvod musí být uzavřen (vodivě spojen)**
- **obvod musí obsahovat zdroj napětí**

Elektrický obvod - schéma

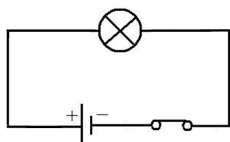
- ke znázornění elektrického obvodu se používají schematické značky

VODIČ	SPÍNAČ OTEVŘENÝ	SPÍNAČ ZAVŘENÝ	SPÍNAČ	ZVONEK	POJISTKA
					
ŽÁROVKA	ZDROJ NAPĚTÍ	MONOČLÁ NEK	PLOCHÁ BATERIE	CÍVKA	GALVANO METR
					

Elektrický obvod - schéma

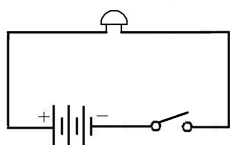
Př. Zakresli elektrický obvod složený z vodičů, monočlánku, žárovky a uzavřeného spínače.

např.

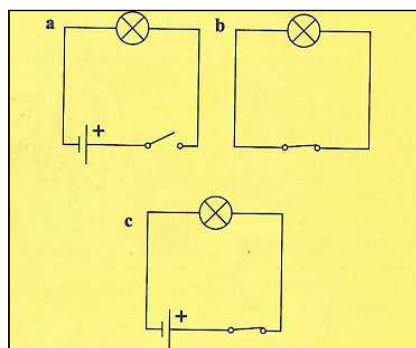
Př. Zakresli elektrický obvod složený z vodičů, ploché baterie, zvonku a otevřeného spínače.

např.

Elektrický obvod - schéma

Př. Jaké podmínky musí být splněny, aby elektrickým obvodem procházel elektrický proud? Jsou tyto podmínky splněny v obvodech na obrázcích?

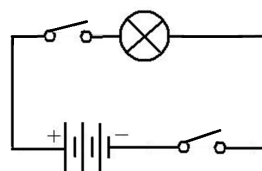
Zdroj: Fyzika pro 6. ročník ZŠ (Kolářová, Bohuněk)

Sestavení elektrických obvodů

Př. Sestav elektrický obvod složený z vodičů, monočláнку, žárovky a spínače.

Př. Sestav elektrický obvod složený z vodičů, ploché baterie, zvonku a spínače.

Př. Sestav elektrický obvod dle schématu:

Elektrický proud a elektrické napětí

ELEKTRICKÝ PROUD, ELEKTRICKÉ NAPĚTÍ

□ Elektrický proud

André Marie Ampere – francouzský fyzik a matematik, jako první rozlišil pojmy elektrický proud a elektrické napětí

- značka: I
- jednotka: ampér (značka A)

zdroj: [lurl.cz/384b](http://url.cz/384b)

□ Elektrické napětí

Alessandro Volta – italský fyzik, jeden ze zakladatelů nauky o elektrickém proudu

- značka: U
- jednotka: volt (značka V)

zdroj: [lurl.cz/ct1ei](http://url.cz/ct1ei)

Elektrický proud a elektrické napětí

Elektrický článek nebo baterie jsou zdroji elektrického napětí.

např. el. článek má napětí 1,5 V
plochá baterie 4,5 V
zásuvka 230 V

zdroj: url.cz/bt849

zdroj: url.cz/lh84f

zdroj: url.cz/lh84c

zdroj: url.cz/M89Y

zdroj: url.cz/B184n

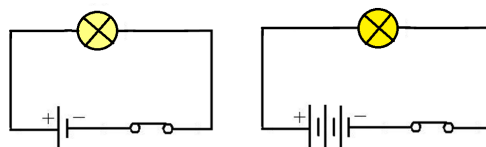
zdroj: url.cz/6l846

Elektrický proud a elektrické napětí

Př. Sestav elektrický obvod z vodičů, spínače, monočlátku a žárovky.

Pak vyměň zdroj za větší např. za plochou baterii.

Všiměj si jasu žárovky a zakresli schémata obou obvodů.

Větší napětí zdroje vyvolává v daném obvodu větší proud.

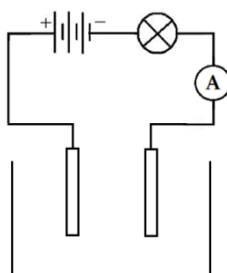
Vodiče a izolanty

- Látky, které vedou elektrický proud, se nazývají **vodiče**.
- Látky, které nevedou elektrický proud, se nazývají **izolanty**.

železo   destilovaná voda   vlhký textil   plast
 člověk   papír   textil   zlato   měď   sklo
    dřevo   guma

vodiče	izolanty

Vodiče a izolanty

	proud (dle ampérmetru)	žárovka
prázdná nádoba	0 A	nesvítí
destilovaná voda	0 A	nesvítí
dest. voda + 2lžičky NaCl	... A	svítí
dest. voda + 4lžičky NaCl	... A	svítí jasněji

Vodiče a izolanty

- Elektrický proud vedou i některé vodné roztoky. Proto je nebezpečné při používání s elektrickými zařízeními používat vlhké izolanty nebo např. zpocené ruce.
- I vzduch se stává za určitých podmínek vodičem, např. blesk.

zdroj: url.cz/vt848

zdroj: url.cz/vt848

Vodiče a izolanty

Námět pro žáky na samostatně vypracovaný referát

- <http://www.converter.cz/fyzici/divis.htm>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Prokop_Divi%C5%A1
- <http://www.e-fyzika.cz/fyzici/prokop-divis.php>

Dokument o blesku

- <https://www.youtube.com/watch?v=wLB-68e6nGo>

Vodiče a izolanty

Otázky a úkoly k opakování

- Uveď 5 vodičů.
- Uveď 5 izolantů.
- Z jakých látek se vyrábí ochranné držadla na nářadí?
- Jakou látkou jsou obaleny přívodní kabely u spotřebičů?
- Proč nesmíme otírat mokrým hadrem elektrickou zásuvku?
- Proč nesmíme mokřýma rukama zapojovat kabel spotřebiče do elektrické zásuvky?
- Je vzduch elektrický vodič nebo izolant?

Zahřívání elektrického vodiče při průchodu elektrického proudu

ZAHŘÍVÁNÍ VODIČE PŘI PRŮCHODU PROUDU

Prochází-li vodičem elektrický proud , vodič se zahřívá.

Prochází-li elektrickým obvodem větší elektrický proud, zvýší se teplota vodičů v obvodu za stejnou dobu více.

Tepelné elektrické spotřebiče

Toho, že se vodiče při průchodu elektrického proudu zahřívají, se využívá v tepelných elektrických spotřebičích, které se používají v domácnosti, např. fén, trouba, el. vařiče, žehlička, teplomet...

zdroj: [url.cz/wt847](https://www.flickr.com/photos/wt847/)

zdroj: [url.cz/wt847](https://www.flickr.com/photos/wt847/)

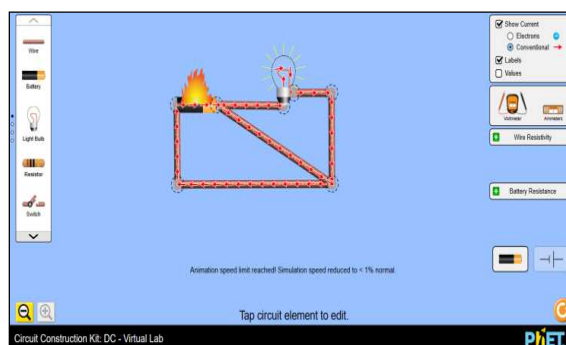
zdroj: [url.cz/wt847](https://www.flickr.com/photos/wt847/)

zdroj: [url.cz/wt847](https://www.flickr.com/photos/wt847/)

Pojistka

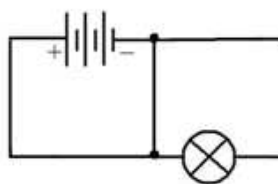
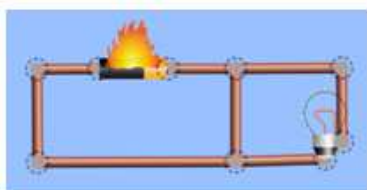
- <https://phet.colorado.edu/en/simulations/category/physics/electricity-magnets-and-circuits>

Pojistka

POJISTKA

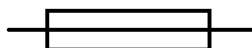
Ke zkratu může dojít např. dotykem přívodních vodičů. Obvodem začne procházet velký elektrický proud, vodiče se začnou zahřívat a hrozí nebezpečí požáru.

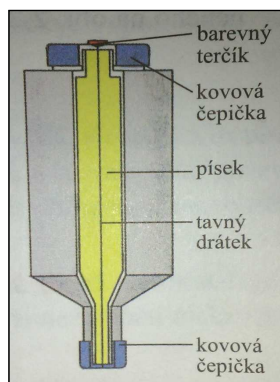
Pojistka

K ochraně elektrického obvodu proti zkratu slouží elektrické pojistky a jističe. U pojistky se vlivem tepla roztaví tenký drátek a tím se elektrický obvod přeruší.

schematická značka:

Po přetavení drátku se musí pojistka nahradit novou.

obrázky převzaty z učebnice Fyzika pro 6. ročník ZŠ (Kolářová, Bohuněk)

Pojistka

Předejít zkratu můžeme i použitím jističe. Jističe se nemusí vyměňovat, stačí je pouze zpátky nahodit (zapnout).

zdroj: url.cz/vt8DL

zdroj: url.cz/vt8DM

zdroj: url.cz/vt8Dz

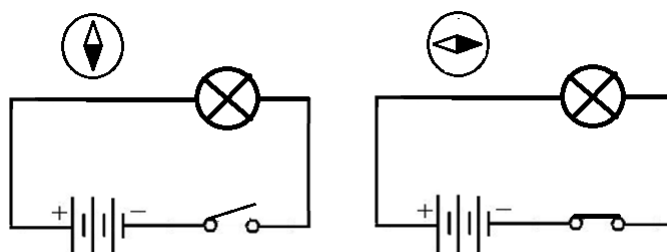
zdroj: url.cz/vt8Dl

zdroj: url.cz/vt8Dk

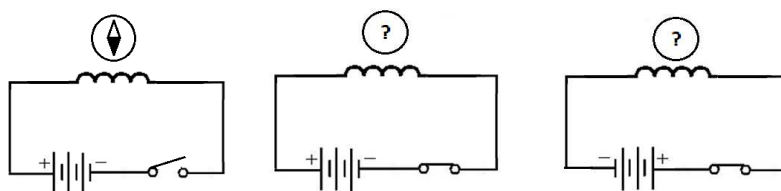
Magnetické pole cívky s proudem

Př. Sestav elektrický obvod ze zdroje, žárovky, spínače a spojovacích vodičů. Spojovací vodič přidrž nad ustálenou magnetkou. Zapni spínač. Co se stane?

Magnetické pole cívky s proudem

- sestav elektrické obvody dle schémat a zakresli polohu magnetky po sepnutí spínače

Magnetické pole cívky s proudem

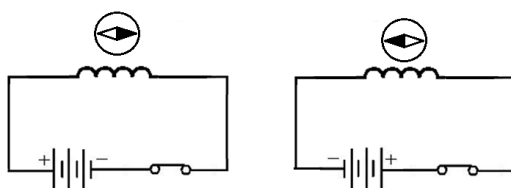
MAGNETICKÉ POLE CÍVKY S PROUDEM

V okolí vodiče s elektrickým proudem je magnetické pole. Silnější magnetické pole získáme vytvořením cívky – vodič navinutý na izolantu

schematická značka:

Magnetické pole cívky s proudem

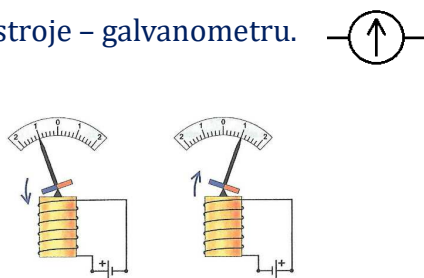
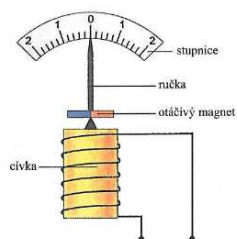
Prochází-li elektrický proud cívkou, na jejích koncích vzniká severní a jižní pól. Vyměníme-li svorky zdroje napětí v obvodu, vymění se i póly cívky.

Magnetické pole je i uvnitř cívky.

Magnetické pole cívky s proudem

Tohoto jevu využíváme u přístroje – galvanometru.

obrázky převzaty z učebnice Fyzika pro 6. ročník ZŠ (Kolářová, Bohuněk)

Galvanometrem zjišťujeme, zda elektrickým obvodem prochází elektrický proud.

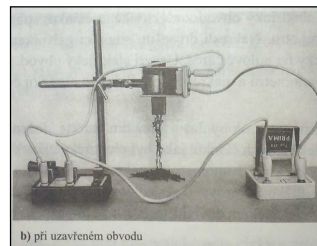
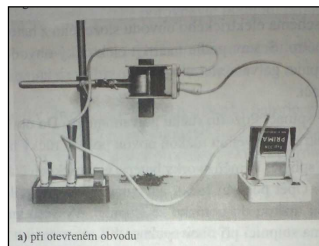
Čím větší elektrický proud prochází, tím je výchylka ručky galvanometru větší.

Elektromagnet

ELEKTROMAGNET

Cívka s jádrem z magneticky měkké oceli se stává v uzavřeném obvodu dočasným magnetem.

Cívku s jádrem nazýváme elektromagnet.

obrázky převzaty z učebnice Fyzika pro 6. ročník ZŠ (Kolářová, Bohuněk)

Elektromagnet

Čím větší proud prochází obvodem, tím silnější je magnetické pole elektromagnetu.

Elektromagnet

	magnet	elektromagnet
Kdy je kolem magnetu magnetické pole?	stále	jen pokud prochází cívkou elektrický proud
Můžeme změnit póly magnetu?	ne	ano, vyměníme-li svorky napětí
Můžeme zesílit nebo zeslabit účinky magnetického pole?	ne	ano, změnou proudu procházejícího cívkou

Užití elektromagnetu

- <https://www.youtube.com/watch?v=a1-6yvpTgmc>
- <https://www.youtube.com/watch?v=V6qyQWJLfGI>
- <https://www.youtube.com/watch?v=J9b0J290zAU>

UŽITÍ ELEKTROMAGNETU

Elektromagnety se v praxi využívají mnohem častěji než magnety trvalé.

- k nakládání železa např. v hutích
- oddělení železné rudy od různých příměsí
- odstranění nečistot z rány v lékařství
- při zhotovování trvalých magnetů
- mnoho přístrojů v elektrotechnice např. elektrický zvonek

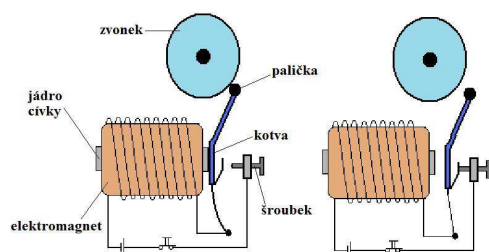

Užití elektromagnetu

□ <https://www.youtube.com/watch?v=RaN39PZF15Q>

ELEKTRICKÝ ZVONEK

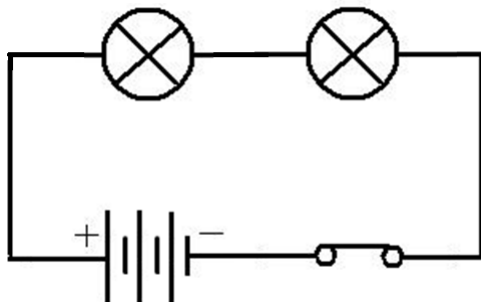
Stiskneme spínač->elektromagnet přitáhne paličku a ta udeří do zvonku-> tím se přeruší obvod mezi paličkou a šroubkem -> jádro cívky přestává být magnetem a pouští paličku do původní polohy -> tím se obvod opět uzavře a děj se opakuje několikrát za sekundu.

<http://www.vyukovematerialy.cz/fyzika/7/elektro/mgpole.htm>

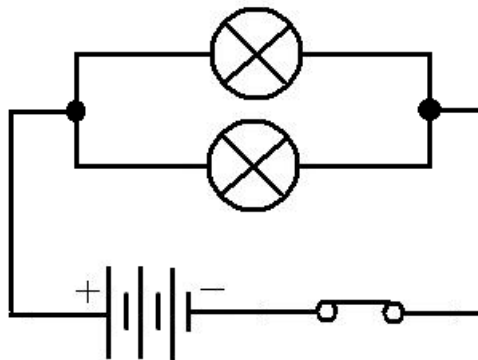
Nerozvětvený a rozvětvený elektrický obvod

NEROZVĚTVENÝ A ROZVĚTVENÝ ELEKTRICKÝ OBVOD

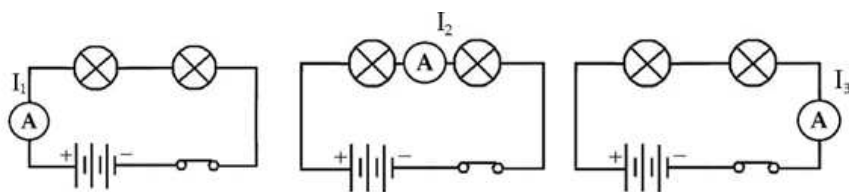
Až dosud jsme sestavovali **nerozvětvený** elektrický obvod. Říkáme, že se jedná o **zapojení za sebou = sériové zapojení**.

Nerozvětvený a rozvětvený elektrický obvod

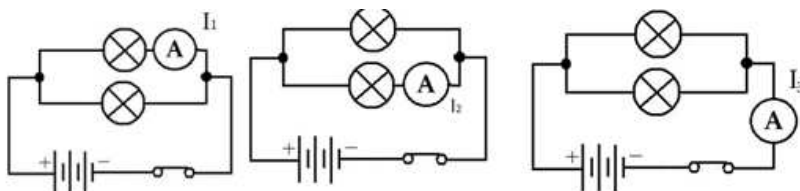
V tomto případě jsme sestavili **rozvětvený** elektrický obvod. Říkáme, že se jedná o **zapojení vedle sebe = paralelní zapojení**.

Nerozvětvený a rozvětvený elektrický obvod

V **nerozvětveném obvodu** jsou hodnoty elektrického proudu ve všech místech obvodu stejné, tj. $I_1 = I_2 = I_3$.

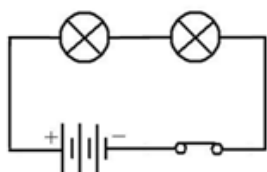
Nerozvětvený a rozvětvený elektrický obvod

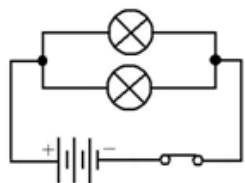
V **rozvětveném obvodu** jsou hodnoty elektrického proudu ve větvích menší než hodnota proudu v nerozvětvené části a platí $I_1 + I_2 = I_3$.

Místa rozdělení elektrického obvodu nazýváme **uzly**, části obvodu mezi uzly nazýváme **větve**.

Nerozvětvený a rozvětvený elektrický obvod

- při uvolnění jedné žárovky v obvodu nesvítí ani druhá žárovka (elektrický obvod byl přerušen)

- při uvolnění jedné žárovky v obvodu druhá žárovka zůstává svítit (v druhé větvi zůstává obvod nepřerušen)

V praxi se spotřebiče častěji zapojují vedle sebe, např. spotřebiče v domácnosti.

Nerozvětvený a rozvětvený elektrický obvod

Otázky k opakování učiva:

- Jaké jsou způsoby jak zapojit do elektrického obvodu dva a více spotřebičů?
- Jaké jsou hodnoty elektrického proudu v nerozvětveném obvodu?
- Jaké jsou hodnoty elektrického proudu v rozvětveném obvodu?
- Jaké zapojení spotřebičů se používá v praxi častěji a proč?

Zdroje

- Fyzika pro 6. ročník základní školy (Kolářová, Bohuněk)
- obrázky vlastní (nebo zdroj uvedený pod obrázkem)